

Zitierhinweis

Pánek, Jaroslav: Rezension über: Michal Tomášek, Právní systémy Dálného východu II, Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2019, in: Český časopis historický, 2019, 4, S. 1043-1045, DOI: 10.15463/rec.383869253

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

RECENZE

Michal TOMÁŠEK

Právní systémy Dálného východu, I–II

Praha, Karolinum 2016–2019, 316 + 368 s.,

ISBN 978-80-246-3381-7 (I), ISBN 978-80-246-3897-3 (II).

Kooperativní, ale někdy i konfliktní propojení euroamerického civilizačního okruhu s ostatními makroregiony světa si vynucuje mnohem intenzivnější obrat humanitních a sociálních věd k těmto oblastem, než jaký byl příznačný pro převážně eurocentrické vnímání ještě ve 20. století. Tato skutečnost dvojnásob platí ve vztahu k Dálnému východu, jehož váha vzrostla nejprve hospodářským rozmachem Japonska a Jižní Koreje, poté mnohem zřetelněji vzestupem Číny na úroveň supervelmoci. Tato skutečnost nutně vede k posouvání orientalistických oborů od převažujícího zájmu o příslušné jazyky a literatury do podoby komplexních teritoriálních studií, která zahrnují rovněž historii, sociologii, právo a další disciplíny.

V kontextu rychle se měnícího pohledu na Dálný východ vzniklo dvousvazkové *opus magnum* Michala Tomáška (* 1963), profesora Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a jednoho z čelných právních teoretiků nejen v České republice. Tomášek vede v současné době katedru evropského práva, ale jeho záběr je mnohem širší. Ostatně vystudoval kromě práva sinologii, orientalistiku a translatologii, a to kromě Univerzity Karlovy také na École normale supérieure v Paříži, na Pekingské univerzitě a na University of Virginia. Toto vzdělání ho plně kvalifikovalo k tomu, aby vytvořil systematický rozbor a syntetický výklad právních systémů Číny, Japonska, Jižní a Severní Koreje, Vietnamu a Mongolska.

V prvním svazku Tomášek pojednává o právních systémech dálnévýchodních zemí ve starší minulosti, ve druhém pak osvětluje recepci pojmů a institutů z angloamerického a evropského kontinentálního práva, k níž docházelo od 19. století. Jde tedy o mnohostrannou právněhistorickou komparaci ve smyslu geografickém i vývojovém. Tomášek se opírá o rozsáhlou mezinárodní bibliografii, ale především o vlastní monografie věnované právním systémům v jednotlivých asijských zemích, v nichž pojednal o dějinách čínského, ale také japonského a vietnamského práva.¹ Navíc uvádí řadu odborníků na světových univerzitách, s nimiž dílčí teritoriální nebo oborově specializovaná témata konzultoval.

1 Z monografií Michala TOMÁŠKA je třeba zmínit alespoň: *Čínská právní terminologie a problémy jejího překlada*, Praha 1989; *Právo staré Číny*, Praha 1995; *Dějiny čínského práva*, Praha 2004; *Přehled dějin japonského práva*, Praha 2007; *Přehled dějin vietnamského práva*, Praha 2008; Michal TOMÁŠEK – Guido MÜHLEMANN et alii, *Interpretation of Law in China – Roots and Perspectives*, Prague 2011.

Autor programově vychází z čínského práva, které je na Dálném východě nejvýznamnější jakožto zdroj a zrcadlo ostatních systémů (Tomášek píše o „exportu čínského práva“); jemu také on sám v minulosti věnoval největší analytickou pozornost. Koriguje představu, kterou zastával ještě právní komparatista Viktor Knapp v roce 1996, že staré čínské právo představuje pouze pomník minulosti, překrytý moderním právem západní provenience. Tomášek ukazuje, že nejen Číňané, ale i Japonci a Korejci se k tradičnímu právu vracejí, zejména při výkladu nového práva. Převzetí zahraničních právních systémů totiž v praxi neznamenal jejich kopírování, nýbrž vlastní interpretaci a významové posuny, odpovídající konfucianskému a buddhistickému myšlení. Autor naznačuje rovněž dobové přístupy k přejímání západního práva, které ani v 19. století nebylo výrazem obdivu k domněle vyšší kultuře, nýbrž nástrojem k využití poznatků západních, v daném historickém období efektivněji postupujících „barbarů“ a posléze k získání převahy nad nimi.

Tomášek zařazuje vývoj práva a jeho kodifikaci do dějin státu, společenské struktury, správní a soudní organizace a do historie kultury, zejména etických představ a rituálů. To vše činí v porovnání Číny s Japonskem, Koreou, Vietnamem a Mongolskem, popřípadě se státy dočasně existujícími na těchto územích. Sledování vývoje právních představ, norem a institucí ve vývoji staletí a zároveň v komparaci několika rozdílných teritorií je značně obtížné. Tím spíše, že se interpretace neomezuje na formálně právní aspekty problematiky, ale sleduje kulturní, filozofické a náboženské souvislosti, v nichž se dálnévýchodní právní systémy vyvíjely, přibližovaly západnímu způsobu myšlení, ale také se mu vzdalovaly či v současnosti vzdalují. Autor však dokáže svému výkladu zajistit pevný řád a jeho zajímavost zvyšuje konkretizací (například nazírání na otroky ve starověkých orientálních státech, dispoziční práva a pojetí vlastnictví, nerovnost pachatelů v trestním právu, způsoby mučení a výkon trestů, opatření proti cizincům a křesťanům, specifické rysy islámského práva atd.). Přitom důmyslně využívá nejen moderních právních pojmů, ale i římského práva, aby dosti odlehlou tematiku převedl do roviny srozumitelné západnímu čtenáři.

Zatímco aktivním dějištěm prvního svazku Tomáškovy knihy je dálnévýchodní makroregion, ve druhém svazku se Dálný východ stává do jisté míry recipientem a zpracovatelem podnětů ze Západu. Kdyby bylo téma rozšířeno na celý svět, nejspíš by se ukázalo, jak se situace lišila na jednotlivých recipujících (sub)kontinentech. Přenos evropského práva do Ameriky, Afriky a Austrálie v raném a pokročilém novověku a tamní jeho prosazení mohly probíhat snadněji, neboť šlo o nástroj kolonizátorů, kteří měli nad domácím obyvatelstvem zjevnou převahu. Naproti tomu ve východní Asii se přenos právních systémů prosazoval na podloží starobylých říší a hluboce zakotvené, rezistentní kultury. Autor osvětluje, do jaké míry se tento prostor pootevřel po pádu archaických vládních modelů – v Japonsku 1867, ve Vietnamu 1884, v Koreji 1910 a v Číně 1911, v Mongolsku ve specifických podmínkách sovětizace. Přijetí ovšem nebylo zdaleka jednoznačné, proto Tomášek výstižně hovoří o „transplantátu“, jehož recepce byla teprve počátkem interakce s domácím tradičním právním myšlením a praxí.²

2 Složitost zkoumané látky názorně shrnuje tabulka „Převažující původ právních transplantátů na Dálném východě“ (II, s. 364–365), která vyznačuje vliv práva západoevropských koloniálních mocností (především Británie a Francie), Německa, USA a Sovětského svazu na jednotlivé asijské

Komplikovanost vývoje ve 20. století umocňoval dramatický vývoj tohoto makroregionu, v němž zaujal velmi významnou pozici modernizovaný japonský právní systém. Nastoupil právní pluralismus, nejvýrazněji v Číně – na většině území se po vítězství maoistů uplatnil systém sovětského práva, zůstalo však i právo britské v Hongkongu a portugalské v Macau. Trvale probíhal výběr toho, co se jevílo přijímací zemi jako nejvýhodnější. Dílčí recepci západního práva lze tedy chápat zároveň jako konkurenční selekci, spojenou s uplatňováním domácích filozofických, etických a náboženských představ. Autor, který s využitím metody srovnávací interpretace promýšlí vývoj od minulosti až za současný horizont, přináší poučnou zobecňující tezi, zaměřenou na nejdůležitější stát Dálného východu, že totiž „Čína nikdy mechanicky nepřijímala cizí vzory jako celek a nebude tak činit ani do budoucna“ (II, s. 12).

Neobyčejně rozsáhlou a složitou látku zpracoval Michal Tomášek způsobem, který překračuje oborové hranice právních teoretiků a orientalistů; těm nechť je vyhrazena diskuse o jednotlivinách, na něž nemusí mít shodný názor. Z hlediska historických disciplín jde o dílo mimořádně poučné, neboť otvírá zasvěcený průhled do jedné podstatné složky dějin Dálného východu a stává se závažným příspěvkem k srovnávacímu studiu světových civilizací. Právnick a sinolog vytvořil dílo, které je příkladem odvážného uchopení skutečně velkého tématu, jeho zvládnutí komparativním přístupem a zároveň vytvoření čtivé syntézy. Je to dílo nejen přehledné, ale i literárně vytříbené a opatřené početnými ilustracemi. Ačkoli vychází ze sousedních oborů, řadí se mezi nejzdařilejší české příspěvky k poznání světových dějin od starověku do současnosti.

Jaroslav Pánek

František ŠMAHEL – Gabriel SILAGI (edd.)

Statuta et Acta rectorum Universitatis Carolinae Pragensis 1360–1614

Praha, Karolinum 2018, CLXVII + 415 s., ISBN 978-80-246-4024-2.

Ediční činnost ke středověkým dějinám nejstarší university ležící na východ od Rýna a na sever od Alp nebyla v minulých desetiletích příliš živá. Již v letech 1830–1848 přitom vznikla řada cenných edic, které v řadě Monumenta historica Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis umožnily postavit výzkum dějin středověké a dílem i raně novověké pražské univerzity na solidní úroveň a jsou (Liber decanorum facultatis philosophicae Universitatis Pragensis) užívány dodnes. Poté však tato činnost vyhasla a přes jednotlivé cenné ediční počiny (zejména k ranému novověku) nikdy naplno neožila. Staré edice mezitím přestaly vyhovovat nárokům dnešní mediéistiky, popřípadě nejsou k dispozici. Podstatný svazek s edicí univerzitních statut a rektorských akt, připravený k pětistému výročí založení univerzity, padl těsně po vytištění za obět pražské revoluce roku 1848, resp. v posledním unikátním exempláři bojům v Pražském povstání 1945. Je proto velkou zásluhou Františka

státy a zároveň proměny tohoto vlivu v čase i v jednotlivých oblastech práva (ústavní, občanské, obchodní, správní, trestní, pracovní a soutěžní právo). Je to vlastně nejstručnější grafické shrnutí obsahu druhého svazku Tomáškovy díla.